

MAVERA DERGİSİ BAĞLAMINDA MÜSLÜMAN HİKÂYESİ KİMLİĞİ (1-82 SAYILAR)

Şerife Nihal ZEYBEK
Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÖZET

1976 – 1990 seneleri arasında aralıksız olarak yayımlanan *Mavera Dergisi*, yaşamın her yönüne İslâmî duyarlılıkla yaklaşabilen entelektüel Müslümanların yetişmesinde rol oynamıştır. Hikâye yazı türünün, bizim edebiyatımıza Batı'dan ithal edildiği gerçeğinden hareketle özellikle ilk dönem Türk hikâyeciliğinde Batı eksenli bakış açısı egemen olmuş, İslâmî bakış ise ihmal edilmiştir. 1960'tan sonra İslâmî duyarlılıkla eser veren yazarlar ortaya çıkmaya ve kendilerine özgü yollar tuturmaya başlamışlardır. Hikâyeci kimdir; dinî duyarlılığı olan hikâyeci neyi, nasıl, ne ölçüde anlatmalıdır? Müslüman bir hikâyecinin uyması gereken kurallar var mıdır? Bu ve benzeri soruların cevapları *Mavera*'nın ilk 82 sayısı ek-seninde cevaplandırılmaya çalışılmış, hikâyelerden bazı kesitler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hikâye, Dergi, *Mavera Dergisi*, Müslüman Hikâyeci.

ABSTRACT

*Muslim Storyteller Identity in the Context of *Mavera Journal* (Issues 1-82)*

Mavera Journal, which was published without any interruption between 1979-1990, had played a significant role in raising intellectual Muslims who can approach with an Islamic worldview to the every aspects of life. Due to the fact that story writing as a form of writing was imported from the West, especially in the first period of Turkish storytelling Westernism was much more prevalent as compared to Islamist worldview. After 1960's by the emergence of authors who wrote with an Islamic sensitivity, Muslim authors started to develop a different style of story writing overtime. Who is the storyteller? What, how and to what extent a storyteller who has religious sensitivity should narrate? Are there any rules which a Muslim storyteller should abide? We tried to reply these kind of questions based on an examination of *Mavera*'s first 82 volume, and discussing selected passages from stories.

Key Words: Story, Journal, *Mavera Journal*, Muslim Storyteller.

Giriş

Ülkemizde dergiciliğin doğuşu 19. yüzyılın ilk yarısında gerçekleşmiştir. Önceleri herkese hitap edecek şekilde hazırlanan dergilerin muhtevası zamanla özelleşmiş; özellikle edebiyat, sanat ve düşünce konularına ağırlık veren dergilerin belirli bir okuyucu kitlesi oluşmuştur. Bazı dergiler dönemlerinin düşünce hayatında önemli bir yer edinmiş ve özellikle gençler için yol gösterici olmuştur. *Mavera*'nın adı da bu öncü dergiler arasında zikredilebilir. Kesintisiz olarak

1976'dan itibaren 14 sene boyunca (163 sayı) yayımına devam eden bir edebiyat dergisinin, Türk edebiyat tarihi açısından önemli bir yerinin olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu çalışmada bir döneme damgasını vuran Maver'a dergisinin ilk 82 sayısı üzerinden Türkiye'de Müslüman hikâyeci kimliği incelenmeye çalışılmıştır. Derginin 1-82 sayıları, Maver'a'nın yayın hayatının ilk yarısına teka-bül etmektedir. Maver'a'nın geniş muhteviyatı nedeniyle çalışmanın yüzeysel kalmaması maksadıyla böyle bir sınırlandırma gerekli görülmüştür.

Kendi düşüncelerini ve ürünlerini ortaya koymak isteyenler için dergiler vazgeçilmez araçlardır. Dergiler süreklilik arz ettiği ve belli okuyucu kitlesine sahip olduğu için yazar ve şairlerin dünyasında önemli yere sahiptir. Maver'a, bir hevesle çıkıp kısa sürede kapanan dergilerden olmamıştır. Bunun sebebinin, ilk çıkışından itibaren sağlam bir düşünsel temel üzerinde oturması olduğu söylenebilir. Fikrî hazırlık safhası uzun süren Maver'a'nın kurucuları, Maver'a'nın çıkışından önce diğer önemli dergilerde kendilerini kabul ettirmiş isimlerdir.

Maver'a'yı kuran ekip daha önceleri Sezai Karakoç yönetimindeki Diriliş ve Nuri Pakdil yönetimindeki Edebiyat dergilerinde yazmışlardır. Rasim Özdenören, Karakoç ile Pakdil'in kendilerini yazı konusunda serbest bırakmalarına rağmen neden yeni bir dergi kurmaya karar verdiklerini şöyle açıklamaktadır:

"Bir kere her iki dergi de o tarihlerde uzun bir tatil dönemine girmişti. İkinci olarak tuhaf ama sanıyorum kendimizi kısıtlanmış hissediyorduk. Gerçi Erdem, Akif, ben Edebiyat dergisinin kuruluşunda da yer almıştık. Dergi bizimdi. Ben aynı zamanda Diriliş'in 1967 yılındaki ilk büyük çıkışında da hazır bulunmuştum. Bu her iki dergiye de kendi malım gibi bakabiliyordum. Ama öyle nazik bir durum vardı ki, bunu ancak yaşayanlar bilebilir, izahı oldukça güç. En basitinden kurduğumuz bir cümle, kullandığımız bir kelime için acaba ne denilecek endişesi, hatta kendi kendinize uyguladığınız kaçınılmaz bir sansür..."¹

Maver'a'nın misyonu hakkında, Nazif Gürdoğan şunları dile getirmiştir: "Karakoç, Pakdil ve Necip Fazıl, kendilerinden hiçbir zaman mezun olunmayan birer üniversite olmuşlardır. Maver'a ekibi bu üç çizgiyi takip etti."²

Maver'a, zikredilen dergilerin tabiri caizse devamı niteliğindedir. Fakat bu Maver'a'nın onları taklit ettiği anlamına asla gelmemektedir. Özdenören, her derginin bir ihtiyacı karşılamak için doğduğunu, eğer öyle değilse o derginin ölü olarak doğmuş olacağını belirtmektedir. Maver'a'nın sadece kurucularının bireysel arzuları dolayısıyla çıktığını söylemek eksik ve yanlış olur. Maver'a'da edebiyatta güncel yer verilmek istenmiş, dergide katı, şematik yazılar yerine güler yüzlü bir hava oluşturmaya çalışılmıştır.³

¹ Özdenören, Rasim, "Demek ki Yüz Ayı Geride Bırakmışız", Maver'a, Ankara, 1985, Yıl:9 Sayı:100, s.5.

² Kültür Sanat Servisi, "Maver'a Dergisinin Yazarı Değil, Yazarları Vardı", Milli Gazete, 09 Haziran 2007.

³ Bkz. Özdenören, Rasim, "Demek ki Yüz Ayı Geride Bırakmışız", Maver'a, Ankara, 1985, Yıl:9 Sayı:100, s.5.

Mavera Dergisi'nin İlk 82 Sayısı Bağlamında Edebiyata ve Hikâyeye Dinî Bakış

Cumhuriyet'in kuruluşuyla Batılılaşma hareketi hızlanmış, yeni düzenlemelerle toplumun bütün kesimlerinde köklü değişimler yapılmaya başlanmıştır.⁴ Türk edebiyatı ve hikâyeciliği de bu değişimin dışında kalmamıştır. Osmanlı'nın mirası tamamen reddedilerek, yeni kurulan Cumhuriyet'in Batı örnek alınarak temellendirilmesi amaçlanmıştır. Bu süreçte geleneğin ve dinin kendine edebî alanda hiç yer bulamadığı görülmektedir. 1930'lu yıllarda Anadolu hikâyeciliğine sosyal- devrimci bir muhteva kazandırılarak bu minval üzere eser veren bir akım oluşturulmuştur. Bu dönem hikâyelerinde metafizik ve ruhçu özellikler taşıyan nerdeyse tek isim Necip Fazıl Kısakürek'tir. 1950'li yıllarda köy enstitüsü kökenli yazarlarca yeni bir akım başlatılmış, enstitüde benimsetilen bakış açısıyla köy hikâyeleri kaleme alınmıştır. Bu hikâyelerde uyutulmuş olan köylüler, öğretmenlerce uyandırılmakta, bu süreçte öğretmenler muhtar, imam, ağa gibi tiplerle mücadele etmektedir. Bu akımların yanı sıra bahsi geçen yıllarda bir de sıradan insanların günlük yaşamlarını anlatan, tabiri caizse suya sabuna dokunmayan, hikâyeler kaleme alınmaktaydı. Cumhuriyet dönemi edebiyat tarihine bakıldığında 1950'ye kadar İslâmî duyarlılıkla kaleme alınmış hikâyeye rastlanmamaktadır. 1950-1960 yıllarında Nurettin Topçu, Anadolu hikâyeciliği çizgisine yeni bir boyut getirerek, hikâyelerinde mistik ve İslâmî bir bakış sergilemiştir. 1960'lı yıllarda ise ilk defa İslam medeniyeti düşüncesi etrafında bir yazar kuşağı oluştuğu görülmektedir. Diriliş dergisi çizgisinde hikâyeler yazan Rasim Özdenören, Durali Yılmaz ve Cahit Zarifoğlu bu yeni kuşağı meydana getirmişlerdir.⁵

Diriliş dergisi vesilesiyle tanınan ilk Müslüman hikâyeciler kuşağı, aynı zamanda Mavera'nın önde gelen kalemleridir. Rasim Özdenören gibi Türk hikâyeciliğinde yapı taşı olan bir ismin editörlüğünde çıkan Mavera, hikâyeye alanında göz ardı edilemeyecek bir dergidir. Yukarıda zikredildiği gibi bu çalışmada Mavera'nın ilk 82 sayısı incelenmiştir. İncelenen bu sayılarda yaklaşık 115 hikâyenin yer aldığı tespit edilmiştir. Bu rakam hem Mavera'nın hikâyeye alanında adından söz edilmesi gereken bir dergi olduğunu hem de çalışmanın neden ilk 82 sayı ile sınırlanmak durumunda olduğunu göstermektedir.

Mavera yalnızca edebî eserlerin yayımlandığı bir edebiyat dergisi değildir. Mavera kadrosu da sadece edebî eserler kaleme alan sanatçılar olarak kalmamıştır. Mavera'da Türk, İslam ve dünya edebiyatları hakkında yapılmış değerlendirmeler ve hikâye, şiir, roman gibi edebî türler üzerine yapılmış tahliller yer almıştır. Bunlarla yetinmeyen Mavera kadrosu yazarlık ve şairlik kavramları üzerine oturumlar düzenlemiş, eleştiri yazıları kaleme alınmıştır. Edebiyat, bir hobi değil, hayatın içinde yer alan bir gerçektir. Selahattin İpek, edebiyatın yaşamdaki yerini şöyle ortaya koymaktadır: İslâmî literatürde edebiyata, bugün

⁴ Bkz. Özkırımlı, Atilla, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt:3, s.622.

⁵ Bkz. Kahraman, Alim, "Hikâye", DİA, İstanbul,1998, XVII/498-500.

bizim anladığımız manada sırf yazı ürünleri olarak bakılmamıştır. Edebiyata, insanın hayatının bütününü kapsayan, bir terbiye ve idrak gözüyle bakılmış, kaleme alınan eserlerde de eğitici yön ağırlıklı olmuştur. Edebiyat 'edeb' kökünden türetilmiş bir kelimedir. Edeb kelimesinin çoğulu olan 'âdâb', insanın ve toplumun uyması gereken kurallar anlamına gelmektedir. Bundan dolayı edebiyat günlük hayatın dışında olan bir fantezi veya boş bir uğraş değildir. Aksine, hayatın bütününü içeren, bir incelmış değerler bütünüdür. Bu görüşleri savunan Selahattin İpek, edebiyatın bu denli önemli olabilmesi için, onun İslâmî düşünce ile yoğrulmuş olması gerektiğini belirtmektedir:⁶

*"Edebiyatın böyle hâkim bir noktada durabilmesi için de İslâmî değerlerle yüklü ve onların bireye kazandırdığı düşünce, ruh, anlayış ve zevk inceliklerini bünyesinde taşıması ve onlarla yoğrulmuş olması gerekmektedir. Bu noktada da kişisel beceri ve duyuş ağırlığını koymaktadır. Sanatçının İslâmî değerleri duyuşu ve bunu eserinde yansıtılabildiği oran, onun hem sanat değerinin hem de büyüklüğünün ölçüsü durumundadır"*⁷

Bu çalışmada ülkemizdeki dinî duyarlılığa sahip yazarların konumu, etkinliği, yazma amaçları, ayrılmamaları gereken ilkeler gibi çeşitli hususlara Maver'a yazar kadrosunun görüşleri çerçevesinde değinilecektir. Öncelikle şu belirtilmelidir ki Maver'a'da 'Müslüman yazar' diye bir kavram kullanılmaktadır. 'Müslüman yazar' ifadesi Maver'a yazarlarınca ortak olarak kullanılmıştır. Eserlerini İslâmî duyarlılıkla kaleme alan, amacı Allah'ın rızasını kazanmak olan, İslâmîla şuurlanmış yazarlar Maver'a'da bu ifade ile anılmaktadır. Özdenören İslâmî edebiyat kavramının sorumluluğunun ağır olduğunu şöyle kaydetmiştir: *"Eğer yaptığımız İslâmî bir edebiyatsa, yaptığımız bu edebiyat İslâm'ın bu alandaki ilkelerini de temsil ediyor demektir. Temsilci veya vekil, asilin aynısıdır derler, değil mi? Edebiyat alanında İslâm adına bir şey söyleniyor ise, bu söylenenler İslâm'ın edebiyatıdır, böyle olmasa bile bu manaya gelir. Fakat bizim bunu söylemeye hakkımız var mı?"*⁸ Bundan dolayı 'İslâmî edebiyat' yerine 'Müslümanların edebiyatı' demeyi daha uygun bulduklarını belirtmiştir. Böylece 'Müslümanların edebiyatı' gibi yeni bir kavramı kullanmaya başlamışlardır. Burada ise şu soru devreye girmiştir 'Kime Müslüman denilecektir?' Elbette Müslüman yazardan kasıt, kimliğinde 'İslâm' yazması değildir. Müslüman yazar, hayata İslâm penceresinden bakan, eserlerini bu minval üzere kaleme alan kimsedir. Bu çalışmada Maver'a ekibinin anlayışını daha iyi yansıtmak amacıyla, 'Müslüman yazar' ifadesi kullanılmıştır.

Ahmet Kabaklı Türk Edebiyatı adlı kapsamlı eserinde, Maver'a'nın önde gelen isimlerinden olan Cahit Zarifoğlu, Erdem Beyazıt, Rasim Özdenören, Alaeddin Özdenören, Ebubekir Eroğlu, Vahap Akbaş, M. Atilla Maraş ve İsmail Killoğ-

⁶ Bkz. İpek, Selahattin, "İnsana Ulaşan Şiir", Maver'a, Ankara, 1982 Yıl:6 Sayı: 65, s.11.

⁷ İpek, Selahattin, a.g.m. , s.11.

⁸ İlbak, Üzeyir, "Rasim Özdenören ile Söyleşi: Maver'a Bir ekip Hareketidir", Dil ve Edebiyat Dergisi, İstanbul, 2012, Sayı:47, s.28-29.

lu'na 'Yeni İslâmcı Akım' başlığı altında yer vermiştir. Ahmet Kabaklı'nın 'Yeni İslamcılığın temsilcileri' olarak bahsettiği sanatçıları, Mavera ekibi, 'Müslüman yazar ve şairler' olarak adlandırmıştır. Edebiyat'ta İslâmî düşüncenin, Tanzimat'ta Namık Kemal, Meşrutiyet'te ise Mehmet Akif Ersoy tarafından temsil edildiğini söyleyen Ahmet Kabaklı şunları dile getirmiştir:

*"Yeni İslamcılık'ın temsilcilerine bir öncü ve üstat aranıyorsa, bu şüphesiz ki Necip Fazıl Kısakürek'tir. Kademe kademe önce Sezai Karakoç, sonra da Cahit Zarifoğlu, Erdem Beyazıt, Nuri Pakdil, Rasim Özdenören yıllar yılı Kısakürek'in telkinleri, etkisi ve havası içine yetişmişlerdir."*⁹

'Müslüman yazar' kavramını açıkladıktan sonra konu biraz daha özelleştirilerek 'Müslüman Hikâyeci' kavramı üzerinde durulmalıdır. *"Müslüman hikâyeciden bahsetmek İslâm'ı, hikâyelerine geçirebilmiş yazarların varlığından bahsedebilmek demektir."*¹⁰ Özdenören Müslüman hikâyeciyi bu şekilde tanımladıktan sonra hikâye yazı türünün, bizim edebiyatımıza Batı'dan ithal edildiğini söylemektedir. Ülkemizde özellikle ilk dönem hikâyelerinde Batı eksenli bakış açısı yansıtılmış, İslâmî bakış ise ihmal edilmiştir. 1960'tan sonra İslâmî duyarlılıkla eser veren yazarlar ortaya çıkmaya başlamış fakat önceleri kendilerine net bir rota çizememişlerdir. 1980 yılına baktığımızda ise artık Müslüman yazarların kendilerine özgü yollar tutturmaya başladıkları, eserlerinde İslâmî duygu ve davranış örneklerine yer vermek için çaba sarf ettikleri görülmektedir.

Özdenören'in üzerinde durduğu önemli bir husus da şudur: Bir yazarın eserinde İslâm'a yer vermesi, onun, İslâm'ın propagandasını yaptığı anlamına gelmez. Burada yazar kendini zorlayarak, birilerine mesaj verme çabasında değildir. Sadece inancının gereği gibi davranmakta ve hayata İslâm penceresinden bakmaktadır.¹¹ Bu da haliyle eserine yansımaktadır. İslâmiyet sadece belirli mekânlarla ve saatlere sınırlı bir din değildir. Bir Müslüman hayatın her anında İslâmî duruşunu sergilemeli, hadiseleri İslâm'ın ilkeleri doğrultusunda değerlendirmelidir. İslâm'da din adamı sınıfı olmadığı için her Müslüman dini yaşama ve tebliğ etme göreviyle kendi imkânı ölçüsünde mükelleftir. Bu da İslâmî duyarlılığı olan edebiyatçılara ayrı bir sorumluluk yüklemektedir.

Yusuf Yazar, 'Tablo' adlı yazısında Müslümanların edebiyat sahasındaki mevcut durumunu değerlendirmektedir. Müslümanlar uzun süren suskunluk döneminden sonra, artık konuşmaya başlamış, yaklaşık yarım yüzyıldır boş kalmış olan edebiyat alanında eserler meydana getirmeye başlamışlardır. Özellikle sanat ve edebiyat dergilerinde başlayan kültür dirilişi ve birikimi gözler önündedir. İslâmî duyarlılığı olan şair ve yazarlar gün geçtikçe kendilerini geliştirmektedir.¹²

Müslüman yazarın özelliklerinden birini İsmail Kılıoğlu şu şekilde açıklar:

⁹ Kabaklı, Ahmet, *Türk Edebiyatı*, İstanbul, (tarih yok), IV/ 676.

¹⁰ Özdenören, Rasim, *"Hikâye Üstüne Oturum"*, Mavera, Ankara, 1980, Yıl:4 Sayı: 46, s.59.

¹¹ Bkz. Özdenören, Rasim, a.g.m., s.59.

¹² Bkz. Yazar, Yusuf, *"Tablo"*, Mavera, Ankara, 1978, Yıl:2 Sayı:16, s.43-44.

maktadır:

“Elbette yazar bir dünya görüşü sahibidir ve elbette bu dünya görüşü doğrultusunda bir bağlılığı vardır. Ancak bu olgular, spekülâtif bir konumda kalmamalı, yazarın hayatına da geçmelidir. Yani yazar, hikâye yazarı, yazdıklarıyla sorumlu olmanın yanında, yazdıklarında, aynı ibadet edişinde olduğu gibi, kesin bir hesapla yargılanacağı bilincini de taşımalıdır. Kuşkusuz hiçbir edebiyatta, hiçbir dünya edebiyatında bu olguyu bulmak ve gözlemek mümkün değildir. Sözelimi Dostoyevski ne kadar Ortodoks bir Hıristiyan yazar olursa olsun, yazdıklarıyla inandıkları ve yaşadıkları arasında bir uyum sağlamamıştır ve böyle bir uyumun sağlanmasını beklemek de mümkün değildir. Oysa Müslüman bir yazar, özellikle de hikâye yazarı aynı statü içinde olamaz.”¹³

Müslüman yazar, âhiret inancıyla paralel olarak yaptıklarının hesabını verme bilinciyle hareket etmelidir. Ahirete iman, onun bütün hayatını kuşatmaktadır, bu alana edebiyat da dâhildir. Bu dünyayı âhiretin tarlası hükmünde gören yazar, eserlerini meydana getirirken elbette Allah rızasını temel alacak, kaleminden çıkan her cümleinin hesabını vereceğinin bilinciyle hareket edecektir. Ayrıca eserleriyle insanın gönül dünyasını etkileme imkânı bulunan yazarın, okuyucularına dinî anlamda olumlu veya olumsuz tesir etmesi mümkündür. Bu bağlamda yazar, okuyucularının vebaline girmemek adına, eserine ibadet şuuruyla yön vermelidir. İşte bu bilinç, Müslüman yazarı diğer yazarlardan ayıran en önemli özelliktir.

Yaşar Kaplan, Müslüman yazar için birinci şartın, *“İslâm’ı bilme zorunluluğu”* olduğunu vurgulamaktadır. Müslüman olmak demek, her konuda yalnızca Allah’ın kurallarına tabi olmak demektir. Dolayısıyla Müslüman yazar için, yazarlığın kurallarından önce, İslâm’ın kuralları gelmektedir. Müslüman yazar öncelikle konusunu iyi bilmelidir, bu da ancak fıkıh bilgisiyle mümkün olmaktadır. İslâm fıkıhının ilk kaynakları olan Kur’an ve sünnet, Müslüman yazar tarafından özümsemelidir. Bunlar dışında kalan diğer dinî kaynaklar da Müslüman yazarlarca iyi bilinmelidir. Hem bunlara yabancı kalıp, hem de Müslüman yazar olmak mümkün görünmemektedir. Kaplan bu tespitlerden sonra, Müslüman yazara çok mu ağır bir yük yüklediğini soruyor ve bu soruyu şöyle cevaplandırıyor: *“Hayır, bu yükün görüldüğü denli ağır bir yük olduğu kanısında değilim, asla değilim. Bir ‘Kızıl ve Kara’ya ayıracağımız zaman içerisinde değişik iki meal aktarılır, bir ‘Suç ve Ceza’yı okuyabileceğimiz zaman içerisinde bu mealler birer kez daha aktarılıp pekiştirilir... Dünya edebiyatının belli başlı yapıtlarını okumamış, hatta başyapıt saydıkları çoğu kitaplardan bile haberi olmayan bir kişinin, yani ümmî bir yazarın yazarlığı pek inandırıcı olmadığı gibi, İslâm’ın kaynak yapıtlarından, özellikle de inancımızın her şeyi demek olan vahiy olgusundan habersiz bir yazarın ‘Müslüman yazar’ olması da gene pek inandırıcı gelmeyecektir çoğumuza... Diyeceğim, ne Müslüman olmak kolaydır, ne de yazar ol-*

¹³ Kılıoğlu, İsmail, *“Hikâyede Gerçek”*, Mavera, Ankara, 1980, Yıl:4 Sayı: 46, s.10.

mak! Hele hele Müslüman yazar olmak, iki katmanlı bir çalışmayı göğüslemek zorunda bırakıyor bizi.”¹⁴

İpek ve Atlansoy makalelerinde 1981 senesinin şiir ortamını değerlendirerek, bu senenin şiirlerinde ‘bunalım’ın hâkim olduğunu tespit etmektedir. Bu durumun Müslüman edebiyatçılar cihetine dikkat çekilerek, Müslüman yazar ve şairin taşıması gereken önemli bir özelliğe değinilmektedir. Bir Müslüman’ın mahzun, acılı, çileli olması doğaldır fakat inançla doğrudan ilgili olan konularda bunalıma girmesi mümkün değildir.¹⁵ İnsanlar genellikle, kendini ve hayatını anlamlandırma problemlerinden dolayı bunalım yaşarlar. ‘Ben niye yaşıyorum? Amacım ne? Ölüncü ne olacağım?’ gibi insanın kendi kendine sorduğu sorular, bunalımın başlıca nedenleridir. Müslümanın bu anlamda bunalıma düşmesi abes olur. Çünkü İslâm dini bu soruların cevabını, insanı tatmin edecek şekilde vermektedir. Eğer bir Müslüman inançla ilgili konularda bunalım yaşıyorsa bu ancak onun İslâm dinini eksik olarak bilmesi veya yaşaması şeklinde anlaşılır. Kendisini İslâmî duyarlılığa sahip olarak kabul eden hiçbir sanatçının, bu tür bir bunalıma girmesi mümkün görülmemektedir.

Özdenören, Müslüman yazarların henüz kendi kaynaklarına doğrudan doğruya eğilme fırsatını yakalayamadıklarını, bundan dolayı da İslâm’ı eserlerine bütün boyutlarıyla yansıtamadıklarını belirtmektedir. Mevcut eserlerin sadece bir ön hazırlık olarak kabul edilmesi gerektiğini dile getirerek, İslâm’ın eserlere asıl yansımalarının ilerde gerçekleşeceğini öne sürmektedir.¹⁶

Özdenören, Mavera Hikâye Özel Sayısındaki yazısında, “Müslüman yazar için ‘anlatmaya değer’ şey nedir?” diye sormakta ve bunun kesin çizgilerle sınırlandırılmayacağı, Müslüman yazarın kesinlikle anlatmak veya kaçmak zorunda olduğu konuların bulunmadığını, belirtmektedir: “Yazık ki (hayır, iyi ki) böyle değil. Böylesi ‘a priori’ sınırlamalarla işimiz yok bizim. Müslüman sarayı anlatır da çöplüğü anlatmaz demekten daha saçma bir kısıtlama düşünülemez sanırım.”¹⁷

Özdenören yazısının devamında, üzerinde durulması gereken konunun Müslüman yazarın ‘neyi anlatacağı’ olmadığını, ‘nasıl bir tavırla ve yaklaşımla’ anlatacağı olduğunu söylemektedir. Özdenören, “Müslümanca tavır” diye tanımladığı İslâmî bakış açısı ile her olayın hikâyeci tarafından anlatılabileceğini şöyle dile getirmektedir:

“Müslümanca tavır sözü bence yeteri kadar kapsayıcı ve tanımlayıcıdır. İyi ama bir insan ‘Müslümanca tavır’la rahat rahat meyhaneye, yatak odalarına girebilir mi? Girmesi ‘gerekliyse’ niçin girmesin? Ama kimilerinde yatak odası konusunda olağanüstü ürküntüler görünüyor. Bu ürküntü büyük ölçüde sınırı

¹⁴ Kaplan, Yaşar, “Öykünün Çeşitli Çehreleri”, Mavera, Ankara, 1980, Yıl:4 Sayı: 46, s.31.

¹⁵ Bkz. İpek, Selahattin; Atlansoy Kadir, “Güneşi Avuçlasın Ellerimiz veya Şiir 81”, Mavera, Ankara, 1982, Yıl:6 Sayı: 63, s.51.

¹⁶ Bkz. Özdenören, Rasim, “Çeşitlemeler: Yazı ve Ötekiler”, Mavera, Ankara, 1978, Yıl:2 Sayı:22, s.37.

¹⁷ Kahraman, Alim, “Hikâye Üstüne Oturum”, Mavera, Ankara, 1980, Yıl:4 Sayı: 46, s.59.

aşma kaygısından ileri geliyor olsa gerek. Kuşkusuz böyle bir kaygıya saygı duyulmalı. Ben kimseyi yatak odasına gir diye zorlamıyorum. Ama oraya giren varsa, orada neyi gözlemesi 'gerektiğini' biliyor demektir, önemli olan da budur. Sitemizin kanalizasyonlarını da zaman zaman temizlemeliyiz. Bir şeyi görmezlikten gelmek başka, görüp de tavrı almak başkadır."¹⁸

Alim Kahraman, bu konuda Özdenören gibi düşünmekte, eserde yer alan karakterlerin İslâmî kimlik taşımasının zorunlu olmadığını ifade etmektedir. Önemli olanın ise hikâye yazarının İslâmî bilince sahip olması gerektiği olduğunu söylemektedir. "*İslâm'a göre hasta ve çarpık olan bu insanların bizzat ele alınışlarındaki şuur önemlidir. Müslümanca bir şuura sahip olan, hikâyelerde anlatılan insanlar değil, yazarın bizzat kendisidir. Bu inceleği gözden kaçırmamak lazım.*"¹⁹

Mavera yazarlarının ifadesi ile Müslüman yazarlar, bazı konuları işlemekten kaçınmaktadır. Bunun sebepleri okuyucuyu rahatsız etmek veya sınırı aşır bir Müslümana yakışmayacak bir eser ortaya koymak olabilir. Elbette her yazar, hayatın içinde insanlarla beraber yaşamakta, olumlu olumsuz pek çok hadiseye şahit olmaktadır. Öyleyse yazarın sadece hayatın olumlu yanlarını işleyerek, olumsuzluklarını görmezden gelmesi çok gerçekçi bir davranış olmayacaktır. Gerektiğinde bazı sorunların üstüne gitmeli ve zaten herkesçe bilinen bu yanlışları İslâmî bir tutumla ele alıp bir tavır ortaya koymalıdır.

Müslüman yazar, 'çekinmeden olumsuz örnekleri de İslâmî tavrıyla gözler önüne sermelidir', sonucunun çıkarıldığı bu düşüncenin zıddı gibi görünen bir başka düşünceye geçiyoruz. Dikkat çekici olan bu farklı iki düşüncenin de Alim Kahraman tarafından savunulmuş olmasıdır. Aslında karşıt gibi görünen bu iki yaklaşımı irdelendiğinde aralarında bir zıtlığın değil, olaya farklı bakış açısıyla yaklaşımın var olduğu görülmektedir. Bundan ötürü Kahraman çelişkili fikirleri savunmakla suçlanmak yerine, geniş bakış açısından dolayı tebrik edilmelidir. Kahraman tarafından kaleme alınan yazıda hikâyecilikte ortaya çıkan bir yenilikten şöyle bahsedilmektedir:

"...daha önceki dönemler hikâyelerinde negatif bir bakış esas alındığı için hasta, çarpık, yozlaşmış insanlar ön plandaydı. Halbuki bazı hikâyecilerimiz tarafından 'yeni' bir insan gündeme getirildi 1980'de."²⁰

Müslüman yazarlarca kaleme alınan ilk hikâyelerde işlenen insan karakteri genelde yanlış yolda, günahkâr kimselerdir. Yazar eserinde kötü karakteri gösterip 'sakın böyle olmayın' mesajını vermektedir. Fakat bu yönde yeni bir yaklaşım ortaya çıkmış, Müslüman hikâyeciler, 'olumlu insan tipi' hakkında eserler meydana getirmeye başlamışlardır. Yazarın mesajı 'işte böyle iyi insan olun' şeklinde değişmiştir. Özdenören'in hikâyelerinde, İslam medeniyet ve inancına

¹⁸ Kahraman, Alim, a.g.m., s.60.

¹⁹ Kahraman, Alim, a.g.m., s.57.

²⁰ Kahraman, Alim. "1980: Hikâyede Bir Dönüm Noktası", Mavera, Ankara, 1981, Yıl:5 Sayı: 51, s.20- 21.

yeni bir şuurla sahip çıkan insan tipini anlatması Türk Hikâyeciliğinde bir yenilik olarak yer almıştır.²¹

Amacı hikâyesiyle okuyucuyu etkilemek olan yazar, bunu olumlu model sunarak daha rahat gerçekleştirebilmektedir. Eğitim bilimlerinde olumsuz örneği yermekten ziyade, olumlu örneğin gösterilmesi öncelik taşımakta ve tavsiye edilmektedir. Konuya böyle yaklaşırsa bu yeniliğin önemi daha iyi kavranır. İlk başta belirtildiği gibi bazen anlatılması sakıncalı gibi görünen olumsuz durumları işlemek gerekebilir. Fakat her zaman aynı metodun kullanılması okuyucuyu sıkar, yazarın aynı kısır döngü içinde kalarak gelişmesini engeller. Olumlu modelleri işleyip, olması gerekeni vurgulamak ise başka bir yöntemdir. Yukarıda belirtildiği gibi Alim Kahraman bu iki yaklaşımın da savunucusu olmuştur. Yazar, hangi yöntemle anlatacaklarını daha iyi ifade edeceğini düşünüyorsa, o yöntemi uygulamalıdır.

Özdenören, Kadir Tanır'a hikâye hakkında sorular yönelterek bir yazı kaleme almıştır. Kadir Tanır, Müslüman hikâyecinin eserini yazarken dikkat etmesi gereken hususlardan birinin, insanlara ve olaylara gerçekçi bir gözle ve sağduyuyla yaklaşım olduğunu dile getirmektedir. Mesela, inanmış bir adamı hikâye ederken, onu melek gibi tanıtmak yerine, onun da insânî olan bir takım olumsuz duygulara sahip olduğu göz önüne alınmalıdır. Yazar ancak geniş düşünerek, tutarlı ve inanılır bir eser ortaya koyabilir:

“Güzele ulaşmak için hep güzel şeylerden yürümenin de olmayacağını, yeryüzünde balçığın, çamurun, iğrenç ve pisin, rezilliğin ve kepezeliğin, dikenin ve taşın da var olduğunu, hatta iyinin, doğrunun ve güzelin bunlar içinde kaybolmuş bulunduğunu göz ardı etmemesi, zibillerle kaplanmış bir yolu çiçek dolu tasavvur ederek, gerçekleri çarpıtmaması gerektiğini de bilmelidir. Tabi ki bunlara da İslâm edebî, ahlakî ve bakış açısıyla yaklaşarak ve sınırları aşmaya dikkat ederek.”²²

İyi mi anlatmalı kötüyü mü tartışmasına farklı bir görüş getiren Tanır, iyiyi de kötüyü de gerçekçi bir şekilde anlatmak gerektiğini, eğer bahsedilen iyinin olumsuz yanları varsa bunların da es geçilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Kahraman, Özdenören ve Tanır'ın görüşleri aynı hususu farklı yönlerine dikkat çekerek vurgulamaktadır. Üçünün de ortak noktası, hikâyenin ana fikrini okuyucuya vermek amacıyla bütün gerçekler siyahıyla beyazıyla anlatılmalıdır. Müslüman hikâyeci için kesin sınırlar çizmek yanlış olur, önemli olan yazarın İslâmî edep ve hassasiyetle verilme istenen mesajı dile getirmesidir.

Kaplan, Rasim Özdenören ile bir mülakat yapmıştır. Bu konuşmada Özdenören hikâyelerinde, okuyucuya yanlış davranış propagandası yapmamaya dikkat ettiğini belirtmiştir. Hikayelerinde yanlış davranışları hikâyenin akışını bozmayacak şekilde değiştirmektedir. Kültürümüzde yeri olmayan öğeleri ise

²¹ Bkz. Kahraman, Alim. “Hikâye Maddesi”, *İslam Ansiklopedisi*, 17/501.

²² Özdenören, Rasim, “Kadir Tanır'a Hikâye ve Hikâyecilik Üzerine Sorular”, *Mavera*, Ankara, 1982, Yıl:6 Sayı: 63, s.84.

hikâye yazmaya değer bulmamaktadır:

“Mesela içki içilecek yerlerde adamlara çay içiriyoruz. İslâm’a aykırı yerleri ketmediyoruz v.s. Çözülme’deki adamlar hâzâ ayyaş adamlar, ama çay içmektedirler. Bunlarla gerçeği saptırdığım kanısında değilim. Fakat içki propagandasına alet olmayı reddettiğime kaniyim. Çünkü aslında içki bizim kültürümüze aykırıdır. Ne kadar yaygın da olsa, yerleşik bir şey değil. Her ne kadar TEKEL kurulmuş da olsa. Anlattığım çevrenin yerleşik kültürüdür asıl önem verdiğim. İğreti, ârizî şeyler bizim kültürümüzün bir kurumu değilse bence anlatmaya değer sayılmaz. Bir röportaj konusu olabilir o tür şeyler, ama bir hikâye konusu olmaz. Tabii, benim için böyle. Başkası için ayrı olabilir.”²³

Özdenören’in burada ‘ayyaşlara çay içirmesi’ ile yukarıda değindiğimiz ‘gerektiğinde meyhaneye de, yatak odasına da girilmelidir’ düşüncesi birbiriyle çelişkili gibi görünmektedir. Ama dikkatli incelersek aralarında çelişki olmadığını görürüz. Meyhanenin hikâyenin içinde yer almasıyla, okuyucuya bir mesaj verilme istenmektedir. Eğer meyhane o hikâyeden çıkarılırsa, okuyucu üzerinde istenilen etki sağlanamayacaktır, çünkü hikâyenin örüntüsü o şekilde kurulmuştur. Fakat ikinci örnekteki adamların ayyaş oldukları okuyucuya başka bir şekilde bildirilmiş dolayısıyla adamlara içki veya çay içirmenin, öykünün vereceği mesaj üzerinde bir etkisi kalmamıştır. Bundan ötürü yazar, olumsuzlukları gereksiz yere hikâyesinde zikrederek, okuyucu zihninde bu kötü hallerin olağanlaşmasına vesile olmaktan kaçınmaktadır.

Mavera yazarlarının yerlilik anlayışının ‘millî’ değil ‘dinî’ bir yerlilik anlayışı olduğunu ifade eden Aslan, Maverâ’da yayımlanan hikâyelerin ‘yerli’ olduğunu fakat ‘geleneksel’ olmadığını dile getirmiştir. Hikâyelerde bir takım kavramları ve durumları sorgulayan hatta bu kavram ve durumlara yeni yorumlar arayan hikâyecileri, ‘geleneksel’ olarak tanımlamak uygun değildir. Maverâ hikâyelerinde yer yer, Müslüman duyarlılığı göz ardı edilmeksizin, geleneksel olan sorgulanmış, yorumlanmış ve zamanın ruhuna uygun bir şekle kavuşturulmuştur²⁴. Bu değerlendirmede yine Maverâ’daki ‘İslâmî şuur’ öne çıkmaktadır.

Bir “mektepe” olarak kabul edilen Maverâ, İslâmî edebiyat dünyasına yeni isimler kazandırmıştır. Maverâ dergisinde edebiyat dünyasına yeni adım atan isimlerin hikâyelerine de yer verilmiştir. Dergide yayınlanacak eserlerin nasıl bir değerlendirme ile seçildiğini Özdenören şöyle dile getirmiştir:

“Dergiler genelde şairler ve yazarlar mezarlığı haline geliyordu. Dergi yöneticileri kendilerine gönderilen yazılardan hoşlarına gideni yayımlıyordu. Maverâ’nın böyle olmaması için şıpsavdi gibi görünen kimse ağzıyla kuş tutsa bile yer vermeyelim dedik. Bunun için ilk gönderilen yazıları şiipleri hemen yayınlamıyorduk. Devamının gelmesini bekliyorduk. İsteddiğimiz kalitede belirli bir sayıda ürün gelene kadar bekliyorduk. Maverâ mezarlık olmadı bilakis insan yetiş-

²³ Kaplan, Yaşar, “Rasim Özdenören’le Bir Konuşma”, Maverâ, Ankara, 1980, Yıl:6 Sayı:46, s.62.

²⁴ Bkz. Aslan, Bahtiyar, “Maverâ Hikâyeleri mi, Hikâyeciliği mi?”, Dil ve Edebiyat Dergisi, İstanbul, 2012, Sayı: 47, s.81.

mesine ve yetişmiş insanların kendisini bulmasına vesile oldu.”²⁵

Cumhuriyet dönemi edebiyat tarihinde bir ilk olarak değerlendirilecek şekilde Mavera’da sistemli bir ‘İslâmî hikâye’ kavramı oluşturma çabası göze çarpmaktadır. Zira Mavera’da sadece İslâmî şuurla yazılmış hikâyeler yayımlanmakla kalmamış, İslâmî hikâyecilik üzerinde geniş kapsamlı eleştiri ve değerlendirmelere de yer verilmiştir. Yazarlar, Türk edebiyat tarihinde yeni bir alan olan ‘İslâmî Hikâyecilik’ kavramını ilk kez dile getirerek, bu alanda mesai harcamış, bu kavramın teorik ve pratik temellerini atmışlardır.

Mavera Dergisi Hikâye Özel Sayısı

Mavera, 1980 Eylül ayında Hikâye Özel Sayısı yayımlanmıştır. 46. sayı olan Hikâye Özel Sayısı’nın yayımlanma sebebi derginin ilk sayfasında, ‘Sunuş’ başlığı altında açıklanmıştır. Bu özel sayının geniş kapsamlı bir çalışma olmadığı, sadece 1960’lı yıllardan sonra yazmaya başlayan hikâyecilerin, en azından bir kısmını derli toplu bir arada sunmak amacıyla çıkarıldığı belirtilmiştir.

Hikâye Özel Sayısı Mavera’nın yayım sürecinde çıkardığı ilk özel sayısıdır. İlk özel sayı için hikâye konusunun seçilmesi, Mavera kadrosunun hikâyeye verdiği önemi göstermektedir. Bu özel sayı, Mavera çevresinde geliştiği belirtilen Müslüman hikayeci kimliğini destekler niteliktedir.

168 sayfadan oluşan *Hikâye Özel Sayısı*, iki bölümden meydana gelmiştir. Birinci bölümde, hikâye hakkında yazılar, konuyla ilgili oturma metni ve Rasim Özdenören’le yapılmış bir konuşma yer almaktadır. İkinci bölümde ise on dokuz ayrı yazarın, hikâyeleri bulunmaktadır. Ayrıca derginin sonunda farklı niteliklerde kimselerle hikâye üzerine yapılmış mini bir röportaj yer almaktadır.

Hikâye hakkında yazılmış yazılarda, “Hikâye yazarı neyi, nasıl anlatmalıdır, hikâye yazma kuralları var mıdır?” şeklindeki sorulara cevap aranmıştır. 1960 sonrası hikâyeciliğimiz, ‘Batıcı-sol Düşünce’, ‘Batıcı-sağ Düşünce’ ve ‘İslâmî Düşünce’ başlıkları altında Alim Kahraman tarafından ayrı ayrı incelenmiştir. Mehmet Maraşlıoğlu yönetiminde yapılan hikâye üstüne oturuma, Alim Kahraman, Rasim Özdenören, Necmettin Türinay ve Alaeddin Özdenören katılmıştır. Oturumda katılımcılara, bir tür olarak hikâyeden ne anladıkları, Batı’dan alınan bu edebî türün yerli eser vermeye uygun olup olmadığı, yerli hikâyeciliğimizin ve Müslüman hikâyecilerin durumu üzerine sorular yöneltilmiştir.

İkinci bölümde yayımlanan hikâyeler, yazarların doğum tarihine göre sıralanmış, böylece değişimin daha iyi algılanması hedeflenmiştir. Bazı hikâyelerde dinî öğeler açıkça ifade edilmiştir. Fakat çoğu hikâyede dinî muhteva belirgin şekilde göze çarpmamaktadır. Bununla beraber, Mavera’daki tüm hikâyeler gibi özel sayıdaki hikâyelerin de İslâmî tavırla kaleme alındığını söylememizde bir sakınca bulunmamaktadır.

²⁵ Özdenören, Rasim, “Yayın Hayatımız” Programı Çekimi, TRT, Ankara, 2008.

Mavera Dergisi'nin İlk 82 Sayısında Ayet İktibasları

Kendilerini 'müslüman yazar' olarak tanımlayan Maverâ hikâyecilerinin Kur'an'dan uzak kalmaları mümkün görünmemektedir. Zira Kur'an'ı Kerim, dinin temel kaynağı olması hasebiyle İslâmî hikâyelerde mutlaka yer almalıdır. Maverâ hikâyelerinde yer yer Kur'an ayeti iktibasları veya ayete göndermeler yapılmıştır. Aktarma, alıntı anlamına gelen 'iktibas', düşünceyi kuvvetlendirmek için başka kaynaklardan veya tanınmış kişilerden parça almaktır. Bu, parçanın aynen alınmasıyla olabildiği gibi tercüme veya özetleme şeklinde de olabilmektedir. İktibas, ayet, hadis, cümle, paragraf, beyit şeklinde olabilir.²⁶ Geleneksel edebiyatımızda ayet veya hadis iktibasları genelde Arapça orijinal metin ile yapılmıştır. İktibasların Türkçe çeviriler üzerinden yapılması da mümkündür. Maverâ hikâyecileri, yapmacık muhafazakârlık kalıplarıyla kendini sınırlamayıp, genç nesle hitap ettiğinin farkındalığıyla ayet iktibaslarında Arapça metin yerine Türkçe mealleri tercih etmiştir.

Arıbaş, "Bir Ölünün Töreni" adlı hikâyesinde ayet meali iktibası yaparak şu satırları kaleme almıştır:

*"Mesai arkadaşımı, kendisini çok severdik. Son derece dürüsttü. Ansızın, zamansız ayrıldı aramızdan..." diye sürdürdü konuşmasını. "Size ölüm geldiği zaman, o ne bir saat geciktirilebilir ne de bir saat ileri alınabilir." Allah'ın yüce buyruğu usumda anıtladı "Ansızın aramızdan zamansız olarak ayrıldı" dediği an konuşmacı."*²⁷

Allah, her insan için belirli bir ömür tayin etmiş, insanlara sınav için bir mühlet tanımıştır. Kur'an ayetleri ile de sabittir ki kimse bu mühleti ertelemek veya çabuklaştırmak imkânına sahip değildir. Yüce Allah Kitab'ında, insanların ve toplumların belirlenmiş bir eceli olduğunu belirtmiştir.²⁸

*"Eğer Allah, insanları zulümleri yüzünden hemen cezalandıracak olsaydı, orada hiçbir canlı bırakmazdı. Fakat onları takdir edilen bir müddete kadar erteliyor. Ecelleri geldiği zaman onlar ne bir saat geri kalabilirler ne de öne geçebilirler."*²⁹

*"Allah, eceli geldiğinde hiç kimseyi (ölümünü) ertelemez. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır."*³⁰

Hikâyesinde ayet iktibasına yer veren Arıbaş'ın kullandığı kelimeler de ayrıca dikkat çekicidir. Maverâ yazarları, dil tartışmalarının iki tarafı olan 'öztürkçeciler' ve 'muhafazakârlar' arasında taraf olmamışlardır. "Allah'ın yüce buyruğu usumda anıtladı.", cümlesinde Kur'an ayetinden bahsedilmektedir. Dinî/ geleneksel mana içeren bu cümlede, TDK tarafından akıl kelimesi yerine 'öztürkçe'

²⁶ Bkz. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, "İktibas", Dergah Yayınları, İstanbul, IV/ 356.

²⁷ Arıbaş, Sabahattin, "Bir Ölünün Töreni", *Mavera*, Ankara, 1980, Yıl:4 Sayı: 40, s.33.

²⁸ Bkz. 6/En'âm, 2; 7/A'râf, 34; 10/Yûnus, 49; 63/Münâfikûn, 11; 23/Mü'minûn, 43; 17./İsrâ, 99; 16/Nahl, 61; 15/Hicr, 5; 13/Ra'd, 38.

²⁹ Nahl 16/61.

³⁰ Münâfikûn 63/11.

olarak önerilmiş olan, “us” kelimesi kullanılmıştır. Bu misal Mavera’nın dil anlayışını sergilemesi bakımından dikkat çekicidir. Mavera dil üzerine yapılan ideolojik kampaşmaların dışında kalmış, kendini ifade etmek adına uygun gördüğü bütün kelimeleri kullanmıştır.

Bir diğer örnekte ise İpek, hikâyesine Kur’an-ı Kerim’in 94. sûresi olan ‘İnşirâh’ adını vermiştir. Kahramanının ruhsal bir sıkıntı içinde olduğu hikâyenin sonu şöyle bitmektedir:

“Annemin duruluğunun tersine içimde bir darlık. Beyazın şekillendirdiği karanlık. Sûrelerin koruyuculuğuna sığıyorum içine düştüğüm sıkıntidan. Ve... Birer birer eriyor duvarlar, perdeler açılıyor. Şimdi her taraf mavi, her şey mavi, denizle gök arasında bir noktada uçuyor gibiyim. Karanlık bir odadan saliverilmiş bir güvercin heyecanı yüreğimde. Hızır’ın dağ pınarlarından getirdiği bir tas berrak suyun gönlüme aktığını görüyorum. BİZ SENİN GÖĞSÜNE GENİŞLİK VERMEDİK Mİ?”³¹

Yazar, manevî olarak sıkıntı içinde hissederken bu sıkıntidan kurulmak için Kur’an âyetlerinin mânevî koruyuculuğuna sığındığını ve böylece rahatladığını dile getiriyor. Ruhsal olarak bunalan insan sanki göğsü daralmış gibi; sıkıntidan rahata ulaştınca da göğsü genişlemiş, ferahlamış gibi hisseder. İnşirah Sûresi’nin ilk âyetinde Hz. Muhammed’e hitaben Yüce Allah *“Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi?”* buyurarak bu hususu belirtmiştir.³² Yazar İnşirah Sûresi’nin ilk âyetini mealen iktibas ederek, nasıl Allah Hz. Peygamber’e böyle bir lütufta bulunduysa; Allah’ın kelimasının da kendisine aynı etkide bulunduğunu belirtmiştir.

Yukarıda belirtildiği gibi Müslüman yazar, İslam dinini ve dinin kaynağı Kur’an’ı bilmelidir. Bu iki misalde görüldüğü gibi yazarlar, âyet meallerini hikâyeye çok uyumlu bir şekilde seçmiş ve kullanmışlardır. Bu da ancak iyi bir meal bilgisine mümkün olabilir. Dolayısıyla burada Mavera hikâyecilerinin Kur’an bilgisine sahip olduğu görülmektedir. Ülkemizde ilk dönem hikâyelerinde din olgusuna hiç yer verilmediği düşünülürse, bu hikâyelerin önemi daha net anlaşılacaktır.

Sonuç

1976’dan itibaren 14 sene boyunca (163 sayı) yayımına devam eden bir edebiyat dergisi olan Mavera, Türk edebiyat tarihinde önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada bir döneme damgasını vuran Mavera dergisinin ilk 82 sayısı üzerinden ‘Türkiye’de Müslüman hikayeci kimliği’ incelenmeye çalışılmıştır. Mavera’da yayımlanan yazılar ve hikâyeler çerçevesinde ‘İslâmî edebiyat’, ‘Müslüman hikâyeci’ kavramları ele alınarak, hikâyelerden kesitler sunulmuştur. Cumhuriyet dönemi edebiyatının ilk dönem hikâyelerinde Batı eksenli bakış açısı yansıtılmış, İslâmî bakış ise ihmal edilmiştir. 1960’tan sonra İslâmî duyar-

³¹ İpek, Selahattin, “İnşirah”, Mavera, Ankara, 1979, Yıl:3 Sayı: 34, s.11.

³² İnşirâh 94/1.

lilkla eser veren yazarlar ortaya çıkmaya başlamış, zamanla Müslüman yazarlar kendilerine özgü yollar tutturarak, eserlerinde Müslüman kimliklerini sergilemek için çaba sarf etmişlerdir. Maveria Dergisi tarafından 1960'lı yıllardan sonra yazmaya başlayan hikâyecilerin, en azından bir kısmını derli toplu bir arada sunmak amacıyla 46. sayı olarak Hikâye Özel Sayısı yayınlanmıştır

Eserlerini İslâmî duyarlılıkla kaleme alan, amacı Allah'ın rızasını kazanmak olan yazarlar Maveria'da 'Müslüman yazar' diye anılmaktadır. Müslüman yazar olmak için birinci şartın, "İslâm'ı bilme zorunluluğu" olduğu vurgulanmıştır. Müslüman yazar için, yazarlığın kurallarından önce, İslâm'ın kuralları gelmelidir. Bir yazarın eserinde İslâm'a yer vermesi, onun, İslâm'ın propagandasını yaptığı anlamına gelmemekte yazar sadece inancının gereği gibi davranmakta ve hayata İslâm penceresinden bakmaktadır. Müslüman mahzun, acılı, çileli olabilir ama temelde inançla doğrudan ilgili olan bunalımın hâkim olduğu eserler vücudunda getirmesi kabul edilemez. Müslüman yazar için işlenecek konular kesin çizgilerle sınırlandırılmaz. Yazarın kesinlikle anlatmak veya kaçmak zorunda olduğu konular bulunmamaktadır. Önemli olan Müslüman yazarın 'neyi anlatacağı' değil, 'nasıl bir tavırla ve yaklaşımla' anlatacağıdır. 'Müslümanca tavır' ile her olay hikâyeci tarafından anlatılabilir. Yazarın okuyucuyu rahatsız etmek veya sınırı aşmak korkusuyla bazı konuları işlemekten kaçınması gerçekçi bir davranış değildir. Müslüman hikâyeci gerektiğinde bazı sorunların üstüne gitmeli, yanlışları İslâmî bir tutumla ele alıp bir tavır ortaya koymalıdır. Hikâyede, okuyucuya yanlış davranış propagandası yapmamak, kültürümüzde yeri olmayan öğelere ise hikâyede yer vermemek önemlidir. Önceleri Müslüman yazarlarca hikâyelerde işlenen insan karakteri genelde yanlış yolda, günahkâr kimse-lerken artık Müslüman hikâyecilerin 'olumlu insan tipi' hakkında eserler meydana getirmeye başlamaları 'rol modeli' sunması açısından güzel bir gelişmedir.

Maveria hikâyecileri, Türk edebiyat tarihinde yeni bir alan olan 'Müslüman Hikâyeci' ve 'İslâmî Hikâyecilik' kavramlarını dile getirerek, bunların temellendirilmesi için çaba sarf etmişlerdir. Bu konuda oturumlar düzenlemiş, söyleşiler yapmış, eleştiri yazıları kaleme almışlardır. 'Müslüman hikâyeci' üzerinde yoğunlaşarak bu kavramın teorik ve pratik temellerini atmışlar, hikâyecilik alanına yeni bir soluk getirmişlerdir. Çalışmanın son kısmında Kur'an meali iktibas bulunduran Maveria hikâyelerinden kesitler sunularak, İslâmî hikâyeciliğin en azından bu noktasına dikkat çekilmek istenmiştir.

Kaynaklar

- » Arıbaş, Sabahattin, "*Bir Ölünün Töreni*", *Maveria*, Ankara, 1980, Yıl:4 Sayı: 40.
- » Aslan, Bahtiyar, "Maveria Hikâyeleri mi, Hikâyeciliği mi?", *Dil ve Edebiyat Dergisi*, İstanbul, 2012, Sayı: 47.
- » İlbak, Üzeyir, "Rasim Özdenören ile Söyleşi: Maveria Bir ekip Hareketidir", *Dil ve Edebiyat Dergisi*, İstanbul, 2012, Sayı:47.
- » İpek, Selahattin, "*İnsana Ulaşan Şiir*", *Maveria*, Ankara, 1982 Yıl:6 Sayı: 65.
- » İpek, Selahattin, "*İnşirah*", *Maveria*, Ankara, 1979, Yıl:3 Sayı: 34.

- » İpek, Selahattin; Atlansoy Kadir, “Güneşi Avuçlasın Ellerimiz veya Şiir 81”, *Mavera*, Ankara, 1982, Yıl:6 Sayı:63.
- » Kabaklı, Ahmet, *Türk Edebiyatı*, İstanbul, (tarih yok), IV/ 676.
- » Kahraman, Alim, “Hikâye”, *DİA*, İstanbul,1998, XVII/498-500.
- » Kahraman, Alim, “Hikâye Üstüne Oturum”, *Mavera*, Ankara, 1980, Yıl:4 Sayı: 46.
- » Kahraman, Alim. “1980: Hikâyede Bir Dönüm Noktası”, *Mavera*, Ankara, 1981, Yıl:5 Sayı: 51.
- » Kaplan, Yaşar, “Öykünün Çeşitli Çehreleri”, *Mavera*, Ankara, 1980, Yıl:4 Sayı: 46.
- » Kaplan, Yaşar, “Rasim Özdenören’le Bir Konuşma”, *Mavera*, Ankara, 1980, Yıl:6 Sayı:46.
- » Karaman, Hayrettin., & Özek, Ali., & v.d. *Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, TDV Yayınları, Ankara, 2007.
- » Killoğlu, İsmail, “Hikâyede Gerçek”, *Mavera*, Ankara, 1980, Yıl:4 Sayı: 46.
- » Kültür Sanat Servisi, “Mavera Dergisinin Yazarı Değil, Yazarları Vardı”, *Milli Gazete*, 09 Haziran 2007.
- » Özdenören, Rasim, “Çeşitlemeler: Yazı ve Ötekiler”, *Mavera*, Ankara, 1978, Yıl:2 Sayı:22.
- » Özdenören, Rasim, “Demek ki Yüz Ayı Geride Bırakmışız”, *Mavera*, Ankara, 1985, Yıl:9 Sayı:100.
- » Özdenören, Rasim, “Hikâye Üstüne Oturum”, *Mavera*, Ankara, 1980, Yıl:4 Sayı: 46.
- » Özdenören, Rasim, “Kadir Tanır’a Hikâye ve Hikâyecilik Üzerine Sorular”, *Mavera*, Ankara, 1982, Yıl:6 Sayı:63.
- » Özdenören, Rasim, “Yayın Hayatımız” Programı Çekimi, TRT, Ankara, 2008.
- » Özkırmı, Atilla, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, 3/622.
- » Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, “İktibas”, *Dergah Yayınları*, İstanbul, IV/ 356.
- » Yazar, Yusuf, “Tablo”, *Mavera*, Ankara, 1978, Yıl:2 Sayı:16.